

Kommittédirektiv

Översyn av regelverken om elsäkerhet
och behörigheten att utföra elektriska
installationer

Dir.
2013:81

Beslut vid regeringssammanträde den 22 augusti 2013

Sammanfattning

Nuvarande bestämmelser om elektriska installationer kan härledas från tidigt 1900-tal. Systemet är delvis föråldrat och behöver därför ses över. En särskild utredare ska föreslå bestämmelser om vad som ska krävas för att utföra en elektrisk installation samt bedöma om mer än en kompetensnivå behövs för olika typer av utförande av elektriska installationer, som exempelvis vid elinstallationsarbete på anläggningar med viss spänningsnivå. Vidare ska möjligheten för tillsynsmyndigheten att i särskilda fall få möjlighet att bedriva tillsyn i bostäder utredas. Utredaren ska även undersöka om det är lämpligt att införa en ny elsäkerhetslag, där de nya bestämmelserna om elektriska installationer ingår tillsammans med de nuvarande bestämmelserna om elsäkerhet i 9 kap. ellagen (1997:857) och bestämmelserna om skadestånd i 10 kap. 1–8 §§ ellagen.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2014.

Nuvarande regelverk behöver moderniseras

De första svenska bestämmelserna om elektriska installationer är från 1919. Regelverket har sedan justerats vid flera tillfällen (främst 1939, 1975 och 1990). Dagens regelverk baseras emellertid i hög utsträckning på de ursprungliga bestämmelserna. Grundläggande bestämmelser om elsäkerhet finns i 9 kap. ellagen (1997:857). I 9 kap. 1 § första stycket anges att elektriska anläggningar, elektriska anordningar avsedda att anslutas till sådana anläggningar, elektrisk materiel och elektriska installationer ska vara så beskaffade och placerade samt brukas på sådant sätt att betryggande säkerhet ges mot person- eller sakskada eller störning i driften vid den egna anläggningen eller vid andra elektriska anläggningar.

Elsäkerhetsverket lämnade under 2011 in rapporten *Säkra elinstallationer*, (ELSÄK R2010:2) till Näringsdepartementet med förslag till ett nytt system för kompetenskontroll av elinstallatörer samt begärde att regeringen skulle tillsätta en utredning med uppdrag att lämna förslag till en slutlig utformning av ett nytt regelverk för kompetenskontroll av de personer som ska utföra elinstallationer. I rapporten beskriver Elsäkerhetsverket bland annat de roller som finns och de skillnader som finns i vad de olika yrkeskategorierna faktiskt arbetar med.

Regeringen kan konstatera att betydande förändringar har skett på elområdet under det senaste decenniet. Elanvändningen har ökat kontinuerligt och de elektriska systemen har blivit mer komplicerade. Den tekniska utvecklingen har varit snabb och haft stort genomslag i praktiskt taget alla samhällssektorer. Nya elektriska produkter och ny elektrisk materiel har tillkommit. Stora förändringar har skett genom strukturförändringar och specialisering inom industri, elnätsverksamhet samt inom installations- och bemanningsbranschen. Sammantaget innebär denna utveckling att förutsättningarna för elektriskt installationsarbete har förändrats vad gäller exempelvis frågor om aktörernas kompetens, ansvar och befogenheter.

På det internationella planet har Sveriges medlemskap i Europeiska unionen haft betydelse för dem som arbetar med

elektriska installationer, inte minst genom bestämmelserna om fri rörlighet för tjänster i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/123/EG av den 12 december 2006 om tjänster på den inre marknaden. Det svenska behörighetssystemet omfattas även av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG om erkännande av yrkeskvalifikationer. De svenska myndighetsföreskrifterna innehåller bestämmelser som ger medborgare från en annan EES-stat än Sverige rätt att få sina yrkeskvalifikationer eller sin yrkeserfarenhet erkända här. Enligt den nu gällande ordningen finns därför två skilda sätt att ge behörighet, ett för svenska sökande och ett för personer från andra EES-stater. Europeiska kommissionen lade förra året fram ett nytt förslag till ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG om erkännande av yrkeskvalifikationer med syfte att anpassa och förenkla erkännandeprocessen.

Elinstallationsarbete får enligt elinstallatörsförordningen (1990:806) endast utföras av den som fått behörighet av ansvarig myndighet (Elsäkerhetsverket), eller en yrkesman under överseende av en elinstallatör, dock under förutsättning att båda är verksamma i ett och samma företag. Det är elinstallatören som ska se till att yrkesmannen har tillräckliga kunskaper och färdigheter samt ansvarar för att det arbete som yrkesmannen utfört är kontrollerat innan anläggningen tas i bruk. När och hur denna kontroll ska ske regleras inte i lag eller förordning, utan i stället i branschorganisationernas kollektivavtal eller genom andra branschöverenskommelser. Möjligheten för den som beställer ett arbete, t.ex. en privatperson, att kontrollera yrkeskompetensen hos den som utför en installation är därmed begränsad.

Om en elektrisk installation är felaktig eller bristfälligt utförd är det i dag oklart vilka möjligheter ansvarig myndighet (Elsäkerhetsverket) har att utöva tillsyn och vidta åtgärder i exempelvis bostäder.

Uppdraget att se över regelverken om elsäkerhet och behörigheten att utföra elektriska installationer

De bestämmelser som reglerar behörigheten att utföra elektriska installationer är enligt regeringens bedömning i flera avseenden föråldrade. Systemet med elinstallatör och yrkesmän är svåröverskådligt för aktörer utanför installationsbranschen. Nuvarande regler finns inte heller samlade i en och samma lag, utan finns i olika författningar och bestämmelser, vilket skapar brister i överskådlighet och tydlighet.

Eftersom inga formella krav ställs på yrkesmännen kan det även vara svårt för en yrkesman att få sina kvalifikationer erkända om han eller hon vill arbeta i en annan EES-stat.

Regeringens bedömning är därför att nuvarande system för behörighet att utföra elinstallationer behöver utredas av hänsyn till såväl arbetstagare och arbetsgivare som konsumenter. En tydligare lagstiftning, där konsumenten får kännedom om vilken kompetens den person har som utför en elinstallation i en bostad, stärker konsumentens inflytande. Detta ligger i linje med regeringens konsumentfokus.

Elinstallationsarbete som utförs på fartyg, luftfartyg, fordon för elektrisk järnvägs-, spårvägs-, tunnelbane- och trådbussdrift, övriga fordon och anordningar bör emellertid avgränsas från uppdraget, eftersom dessa verksamheter regleras i speciallagstiftning.

I dag utförs merparten av alla elektriska installationer av yrkesmän, vilka ofta har en stor yrkesskicklighet men som inte har någon formell behörighet. En viktig del i utredarens arbete är därför att, i ett eventuellt nytt system, överväga hur denna grupp ska ges tillräcklig omställningstid för att kunna möta de nya kraven.

Inom ramen för arbetet bör det även övervägas i vilken utsträckning det finns fördelar med att samordna befintliga bestämmelser om elsäkerhet i ellagen (1997:857) med nya bestämmelser om behörighet i en ny elsäkerhetslag. Genom en sådan lag kan ett tydligare och mer överskådligt regelverk skapas för elsäkerheten i dess helhet, vilket underlättar för berörda aktörer att förstå och tillämpa bestämmelserna.

Sammanfattningsvis är det nuvarande regelverket splittrat och inte anpassat till det moderna samhället. Reglerna är i dag inte ändamålsenliga, varför det blir svårt för samhället att bedriva fullgod tillsyn. Avsaknaden av formella krav på den enskilde yrkesmannen gör det svårt för konsumenten att veta vem konsumenten köper en tjänst av, en yrkesman eller en elinstallatör. Det kan också skapa problem för yrkesmän som vill arbeta i andra EU-länder, eftersom de inte kan styrka någon formell behörighet. Ett ytterligare problem är att Sverige inte kan ställa några formella krav på yrkesmän som kommer från andra EU-länder och vill arbeta i Sverige.

Utredaren ska därför

- föreslå bestämmelser om vad som ska krävas för att utföra en elektrisk installation samt bedöma om fler än en kompetensnivå behövs för olika typer av utförande av elektriska installationer, som exempelvis vid elinstallationsarbete på anläggningar med viss spänningsnivå
- föreslå en avgränsning mot den typ av elinstallationsarbete som utförs på fartyg, luftfartyg, fordon för elektrisk järnvägs-, spårvägs-, tunnelbane- och trådbussdrift, övriga fordon och anordningar
- utreda möjligheten för tillsynsmyndigheten att i särskilda fall få möjlighet att bedriva tillsyn i bostäder
- se över behovet av sanktionsmöjligheter för att komma åt felaktigt eller obehörigt utförande av en elektrisk installation
- föreslå de övergångsbestämmelser som bedöms nödvändiga för de verksamma yrkesmännen samt för de elinstallatörer som kan beröras av utredarens förslag.

Utredaren ska vidare, med utgångspunkt i de omvärldsförändringar som skett och den tekniska utvecklingen inom området, undersöka om det är lämpligt att införa en ny elsäkerhetslag, där de nya bestämmelserna som gäller utförandet av elektriska installationer ingår tillsammans med de nuvarande bestämmelserna om elsäkerhet i 9 kap. ellagen och bestämmelserna om skadestånd i 10 kap. 1–8 §§ ellagen.

Utredaren ska också se över behovet av sanktionsmöjligheter för att komma åt felaktigt eller obehörigt utförande av en elektrisk installation.

Utredarens förslag till nya bestämmelser ska vara förenliga med Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG av den 7 september 2005 om erkännande av yrkeskvalifikationer och beakta kommande förändringar av direktivet.

Utredaren ska i sitt arbete uppmärksamma befintliga branschöverenskommelser. Däremot ingår det inte i uppdraget att utreda frågor som rör arbetsrättslagstiftningen.

Konsekvensbeskrivning

Utredaren ska beakta de samhällsekonomiska och offentlig-finansiella effekterna samt i förekommande fall ange förslag till finansiering.

Samråd och redovisning av uppdraget

Uppdraget ska genomföras i samråd med berörda myndigheter och andra berörda aktörer.

Utredaren ska redovisa resultatet av sitt arbete senast den 31 december 2014.

(Näringsdepartementet)